

Vragen en discussiepunt implementatie ambtsvisie.
Ter bespreking in de Generale Synode 14/15 november 2025.

Ter inleiding

Dit document is ter voorbereiding van de kerkordewijzigingen in eerste lezing. Er zijn vragen en discussiepunten om te komen tot de nodige helderheid. Ontbreekt hier helderheid, dan zal de eerste lezing onvolledig zijn of zullen er door het GCKO meerdere alternatieven in de teksten moeten worden aangeboden.

In een ander document is de kwestie van de ambtsaanduiding (dienaar des Woords of predikant) besproken; deze wordt in dit document niet aan de orde gesteld.

Om in dit document niet op de keuze voor dienaar des Woords (met onderscheid predikant en pastor) of predikant (met onderscheid predikant en predikant-pastor) vooruit te lopen wordt hier gesproken over predikant en pastor.

1. Vragen en aandachtspunten

In de profielen wordt binnen het ene ambt onderscheid gemaakt tussen predikant en pastor. In de kerkorde zal voor het beroepingswerk een verwijzing komen naar een hulpmiddel. De kerkorde beperkt zich echter niet tot het beroepingswerk. Er zijn de volgende vragen en aandachtspunten:

1.1. Is het juist dat in de samenstelling van de meerdere vergaderingen er geen onderscheid gemaakt dient te worden tussen predikanten en pastores, zoals dat wel het geval is tussen ouderlingen en ouderlingen-kerkrentmeester? Indien er wel onderscheid gemaakt moet worden, in welke verhouding dient dit dan te gedaan te worden?

1.2. Kunnen pastores ook consulent (nieuwe stijl) zijn?

1.3. Welke gevolgen zijn er bij de invoering van een kerkelijke rechtspositie van pastores en kerkelijk werkers voor buiten vaste dienst, beroepbaar/benoembaar, emeritaat, arbeidsongeschiktheid, losmaking en ontheffing? M.a.w. welke aanpassingen zijn nodig in of naast ordinantie 3-15, 3-20, 3-21, 3-25, 3-26 en 3-27?

1.4. Ordinantie 3-18 "in tijdelijke dienst" geldt in de toekomst ook voor de pastor. Geldt deze ordinantie dan ook voor de kerkelijk werker? Bijvoorbeeld incidentele en structurele hulpdiensten, niet langer dan 2 jaar (of verlengd tot 4 jaar)?

1.5. Geldt er voor de kerkelijk werker ook een minimum werktijd?

1.6. Heeft het onderscheid in context voor predikant en pastor gevolgen voor de bijzondere betrekkingen en associatieovereenkomsten met andere kerken en hun voorgangers (ordinantie 14- 4 en 14-5)? Dus moet ordinantie 14 op dit punt aangepast worden?

1.7. De kerkmusicus kan in een bediening staan en is volgens GR 9-9-3 in een gemeente als kerkelijk werker in de zin van ordinantie 3-12 op arbeidsovereenkomst werkzaam, tenzij werkzaam op basis van vrijwilligheid. Hebben de komende wijzigingen t.a.v. kerkelijk werkers invloed op de positie van de kerkmusicus?

1.8. Het is nog onbekend welke aanpassingen nodig zijn in ordinantie 13 (opleiding). Als voor deze ordinantie in november nog open vragen zijn, welke voorlopige aanpassingen zijn dan nodig om in de eerste lezing verwerkt te worden?

1.9. Indien preekconsent wordt toegekend aan hen die de opleiding tot predikant of pastor volgen, blijft dit preekconsent ook geldig indien men niet bevestigd wordt tot predikant of pastor? Geldt dat dan ook als de tot pastor opgeleide benoemd wordt tot kerkelijk werker?

1.10. Generale regeling 4 Kerkelijk Werkers zal ook aangepast moeten worden, maar het is nog niet te overzien hoe. Aanpassing kan bij tweede lezing kerkorde/ordinaties, maar er zal bij de eerste lezing wel enige indicatie moeten zijn in welke richting de aanpassing zal gaan.

2. Kerkelijk werker – bediening en ambt

Is het nodig dat de kerkelijk werker niet langer in het ambt kan staan en de kerk teruggaat naar de situatie van vóór 2013?

Het gaat hier niet om de kerkelijke rechtspositie, maar om de kerkelijke positie binnen het openbare ambt van Woord en Sacrament.

Het GCKO raadt deze terugkeer naar een eerdere fase af.

Toelichting:

Kort historisch overzicht

Vóór 2004 komt de bediening voor in de Nederlandse Hervormde Kerk. Primair was de bediening gericht op de dienst van de kerk in de wereld (apostolaat)¹. Zij hadden een kerkelijke rechtspositie, geen arbeidsovereenkomst²

Het aantal werkers in de bediening nam echter steeds verder af, terwijl er steeds meer werkers als bijstand in het pastoraat kwamen.

De kerkorde van 2004 spreekt in ordinantie 3-12 over de “andere diensten” die in KO artikel V-1 naast de ambten worden genoemd binnen het openbare ambt van Woord en Sacrament.

NB! Het woord ‘ambt’ wordt in KO V-1 niet eenduidig gebruikt: het openbare ambt is de omvattende term voor de drie ambten plus andere diensten.

Zij die in een dienst worden gesteld, worden kerkelijk werker genoemd (3-12-1). En zij, die in een dienst werkzaam zullen zijn, kunnen in een bediening worden gesteld (3-12-8). Er is enig onderscheid, o.a.: geen of wel inleiding in een kerkdienst en afleggen van een belofte, geen of wel mogelijkheid van preekconsent, niet of wel werkbegeleiding door een mentor.³ Nu is er wel sprake van een arbeidsovereenkomst. Per 1 januari 2013 kent ordinantie 3-12 de huidige tekst, waarin kerkelijk werkers in de regel tot ouderling of diaken met bepaalde opdracht worden gekozen. In het voorafgaande document *Positie van de HBO-theoloog – kerkelijk werker* (2011) wordt van het eerdere onderscheid gezegd dat de meerwaarde van het in de bediening stellen niet duidelijk is. Door de kerkelijk werker in het ambt te bevestigen wordt gehoor

¹ Heuvel, P. van den, *De Hervormde Kerkorde. Een praktische toelichting*, 1991, 131-133.

² Idem, 322.

³ Heuvel, P. van den, *De Toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland*, 2004, 139.

gegeven aan de wens naar 'zichtbaarheid' en 'waardering'⁴ Tevens wordt opgemerkt, dat het voor de hand ligt "waar deze professies elkaar in de taakomschrijving van predikant en ouderling raken of zelfs overlappen, ook de HBO opgeleide in een ambt onder te brengen. Ook zij geven met hun professionaliteit leiding aan het leven en werken van de gemeente".⁵

Het gaat hier dus niet om de kerkelijk werker die het werk van een predikant doet, maar om in principe elke kerkelijk werker.

Ambtsrapport

In het ambtsrapport *Geroepen door Christus* wordt het vierde ambt eerst als mogelijkheid genoemd en in het vervolg van de tekst als gegeven gebruikt.⁶ Het gaat in het rapport niet zozeer om de vraag of de kerkelijk werker ambtsdrager zal zijn, maar welk ambt het dan zal zijn. Het rapport vindt de huidige regeling met de kerkelijk werker als ouderling of diaken minder juist en stelt een vierde ambt voor.

De *Toelichting op de kerkorde*⁷ geeft als reden dat de verkiezing tot ambtsdrager de kerkelijke positie duidelijker markeert. In de bediening stellen is ook mogelijk, maar dan als uitzondering: namelijk bij een kleine of korte aanstelling of bij bezwaar tegen de vrouw in de ambten.

Omkering

Ruimte voor Woord en Geest keert de motivering om. De uitzondering wordt nu reden om (opnieuw) te kiezen voor de bediening. Dit wordt met een korte passage en voetnoot gedaan.

Reikwijdte

Het is niet bekend hoeveel kerkelijk werkers pastores (willen) worden. Het is ook niet bekend hoeveel van de kerkelijk werkers nu ambtsdrager zijn. Dat is een grotere groep dan de groep van kerkelijk werkers die het werk van een predikant doen en al dan niet sacramentsbevoegdheid hebben.

Conclusie en verdere opmerkingen

- De kerkelijk werker niet langer in het ambt maar weer in de bediening is een stap terug ten opzichte van 2013.
- Dit raakt een groot deel, zo niet het overgrote deel van de kerkelijk werkers.
- De argumentatie is de omgekeerde van die van de vorige wijziging.
- Tevens wordt de argumentatie van het ambtsrapport *Geroepen door Christus* voor een eventueel vierde ambt onvoldoende betrokken.
- Er is ook geen rekening gehouden met de kleinere kerkenraden, die bij het wegvallen van het ambt voor de kerkelijk werker onder het kerkordelijk minimum kunnen komen.
- Tenslotte is er de niet onbelangrijke vraag wat 'van ambt (terug) naar bediening' doet met de betrokkenen, maar het is niet aan het GCKO om daarover een uitspraak te doen.

⁴ Genoemd rapport, pagina 18.

⁵ Idem, 18.

⁶ Zie bijvoorbeeld pagina 116: "Een vierde ambt van 'kerkelijk werker' maakt, naar goed protestants gebruik, deel uit van een waaier van ambten, gebaseerd op onderscheiden gaven die allemaal hun eigen rol vervullen, niet onder maar naast elkaar."

⁷ Heuvel, P. van den (red.), *Toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland*, 2013, 144.

3. Preekconsent

De mogelijkheid van een preekconsent voor kerkelijk werkers wordt in *Ruimte voor Woord en Geest* behoudens een overgangsfase afgeschaft. Daarmee en met de komst van de pastor vervallen ook de bevoegdheden van kerkelijk werkers in gemeenten in bijzondere omstandigheden als bedoeld in ordinantie 3-12-14 en die van kerkelijk werkers met bijzondere opdracht als bedoeld in ordinantie 3-13-5 en 3-13-7⁸.

Niet alle kerkelijk werkers hebben preekconsent. Toekenning beperkt zich echter niet tot degenen die het werk als van een predikant verrichten.

In het verleden is stapsgewijs met redenen omkleed steeds meer ruimte gekomen voor kerkelijk werkers met preekconsent. Nu wordt het preekconsent voor hen afgeschaft zonder meewegen van de voorafgaande argumentatie voor verruiming. Geen rekening wordt gehouden met het dilemma voor een deel van de gemeenten, die na de afschaffing van dit preekconsent onvoldoende bevoegde voorgangers zullen vinden terwijl er wel de kerkordelijke eis ligt om elke zondag een eredienst te hebben. Er is wel een uitzondering voor incidentele noodgevallen of de uitzondering van een bijzondere dienst genoemd in ordinantie 5-2-4.⁹

Ook al zou een groot deel van de kerkelijk werkers de opleiding tot pastor gaan volgen, dan zal er toch sprake zijn van een inperking van het consent. Het risico bestaat dat het aantal onbevoegde voorgangers zal toenemen. Het GCKO voorziet daarom een toename van de problematiek van de handhaafbaarheid van de kerkordelijke regelgeving, zowel voor de gemeente als voor de bovenplaatselijke organen.

De inperking van het consent is ook niet in de lijn met het ambtsrapport *Geroepen door Christus*.¹⁰ In dit rapport wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds een preekconsent niet als noodoplossing bij het ontbreken van een predikant, maar gedacht vanuit de gaven van de Geest en de roeping door Christus en anderzijds de bevoegdheid om de sacramenten te bedienen, die geen “kwestie van gave en competentie” is maar van “de positie van dienaar van Christus”.

Het is het GCKO niet duidelijk waarom nu een tegengestelde koers wordt ingeslagen.

4. Ordinatie (en gemeenteambten)

Het GCKO raadt het invoeren van het begrip ordinatie in de kerkorde af.

In het rapport *Ruimte voor Woord en Geest* wordt onderscheid gemaakt tussen de geordineerde ambten en de gemeenteambten. Dit in navolging van het ambtsrapport *Geroepen door Christus*. In een rapport d.d. 18 maart 2024, dat de synode niet heeft bereikt, spreekt het GCKO uit moeite te hebben met het gebruik van ordinatie.¹¹

⁸ Ordinantie 3-12-14 de bevoegdheid tot de bediening van doop en avondmaal, etc. Ordinantie 3-13-5 en 7 deze bevoegdheid voor kerkelijk werkers met bijzondere opdracht respectievelijk in dienst van een missionaire organisatie.

⁹ Ordinantie 5-1-1 “Op de zondag als de dag des Heren en op de kerkelijke feest- en gedenkdagen komt de gemeente samen in de eredienst.”

Ordinantie 5-2-4 “De kerkenraad kan besluiten tot het houden van een bijzondere kerkdienst. In deze diensten kan worden afgeweken van het in artikel 1-4 en in artikel 5 bepaalde.”

¹⁰ Zie pagina's 117-119.

¹¹ Zie bijgevoegd rapport als bijlage bij dit document.

Citaat:

“Bij het spreken over geordineerd ambt sluit de synode zich weliswaar bij het oecumenisch spraakgebruik, maar niet bij de zelfstandige positie die het geordineerde ambt in de oecumene heeft.

Ter toelichting:

In de wordingsgeschiedenis van de kerkorde is nadrukkelijk gekozen voor de term: bevestiging in het ambt, en niet voor ordinatie zoals in de lutherse traditie gebruikelijk is. De nadruk op het ene ambt in de lutherse traditie enerzijds en het spreken over de drie ambten in de gereformeerde traditie anderzijds is overbrugd door art. V-1 KO: er is sprake van het openbare ambt van Woord en sacramenten, en binnen dat ene ambt worden de drie ambten (en diensten) onderscheiden.

In de rapporten *Geroepen en gezonden* en *Geroepen door Christus* zijn aanzetten voor een zelfstandiger positie van de predikant. Het GCKO acht een nadere doordenking daarvan van belang, mede met het oog op de veranderende positie van de kerk. Dit zal mogelijk ook gevolgen hebben voor de bestaande formuleringen in de Romeinse artikelen. Maar zolang de discussie niet breed gevoerd is acht het GCKO het gebruik van ordinatie voor bevestiging van predikanten verwarrend omdat het een nieuwe positionering van de predikant suggereert, terwijl dat (op dit moment) niet aan de orde is.”

Ordinatie is volgens Van Dale's woordenboek “1. (r.-k., veroud.) wijding, 2. Ordening, 3. Geneeskundig voorschrift”.

Ambtsdragers worden in de Protestantse Kerk niet gewijd. Het woordenboek gaat wel voorbij aan het gebruik in de kerkorde van de Evangelisch-Lutherse Kerk. In artikel 22-1 wordt gesproken van de ordinatie van de predikant tot het openbare ambt¹² en in artikel 43.1 van hen die tot bijstand in het openbare ambt worden geroepen, maar dat onderscheid maakt de huidige kerkorde niet: de drie ambten staan daarin naast elkaar.

Nu wordt in de oecumene wel gesproken van ordination. Zo ook door de Wereldraad van Kerken in o.a. BEM (het Lima-rapport Doop, Eucharistie en Ambt, 1982). In dit rapport worden de drie ambten volgens episcopale traditie ingevuld. In de oecumenische terminologie impliceert ordinatie doorgaans een machtiging tot eigen beslissingsbevoegdheden. In onze traditie echter hebben ambtsdragers alleen beslissingsbevoegdheid samen met anderen binnen de ambtelijke vergadering, waarvan ze deel uitmaken. De bevestiging in het ambt bevestigt de roeping. De vrijheid van het ambt gaat niet over beslissingsbevoegdheden, maar over uitvoeringsbevoegdheden. Een (werkelijk) geordineerde ambtsdrager is bijvoorbeeld zelfstandig bevoegd kerkdiensten te beleggen (versus KO VII-2), te dopen (versus KO VIII-3) en avondmaal te bedienen (versus KO IX-4). Zolang we dat niet willen is het niet zinnig om over ordinatie te spreken.

Ordinatie wordt echter ook door niet-episcopale protestantse kerken gebruikt, die geen persoonlijke beslissingsbevoegdheid kennen. Bijvoorbeeld in de Reformed Church in America worden zowel de minister (pastor), elder en deacon ordained. To ordain in deze betekenis heeft een andere lading dan ordineren in het Nederlands of in de episcopale traditie, maar correspondeert met ons woord bevestigen. Het gaat wel om roeping tot het ambt en bevestiging daarin, maar is geen wijding.

Voordat ordinatie kan worden ingevoerd, is een diepere doordenking van de te gebruiken begrippen en de onderlinge verhouding van de ambten nodig. Nu invoeren zonder deze doordenking geeft verwarring.

¹² In voorafgaande artikelen wordt echter ‘ordenen’ gebruikt.